

Tre för Sverige nya stultflugor samt nya fynd av tre rödlistade arter (Diptera, Dolichopodidae)

MAGNUS PERSSON, SVEN HELLQVIST, LEIF KARLSSON, ULF GÄRDENFORS & JOHAN ENNERFELT

Persson, M., Hellqvist, S., Karlsson, L., Gärdenfors, U. & Ennerfelt, J.: Tre för Sverige nya stultflugor samt nya fynd av tre rödlistade arter (Diptera, Dolichopodidae). [**Three long legged flies new to Sweden and new records of three red-listed species (Diptera, Dolichopodidae).**] – Entomologisk Tidskrift 144 (4):167–175. Björnlunda, Sweden 2023. ISSN 0013-886x.

Three species of long legged flies (Diptera: Dolichopodidae) are reported new for Sweden. *Medetera caeruleifacies* Naglis & Negrobov, 2014, was recorded in the province of Småland, whereas *Rhaphium brevicorne* Curtis, 1835 and *Sciapus contristans* (Wiedemann, 1817) were recorded in Scania, southernmost part of Sweden. All were collected in 2022. We also present new provincial records for three rare and red-listed species, *Hercostomus chetifer* (Walker, 1849) NT, new to Västergötland, *Medetera tenuicauda* Loew, 1857 NT, new to Halland, and *Tachytrechus ocior* Loew, 1869 DD, new to Dalarna.

Magnus Persson, Hellstorpsvägen 2, 247 45 Torna Hällestad.
E-post: magnus.persson@tvrl.lth.se

Sven Hellqvist, Älvtået 4, 90360 Umeå.
E-post: shellq@telia.com

Leif Karlsson, Backsvalevägen 12, 297 31 Degeberga.
E-post: skrylten@gmail.com

Ulf Gärdenfors, Spröjtagränd 6, 297 95 Degeberga.
E-post: Ulf.Gardenfors@gmail.com

Johan Ennerfelt, Högsbogatan 8, 414 75 Göteborg.
E-post: johan.ennerfelt@pro-natura.net

Stultflugorna, familjen Dolichopodidae Latreille, 1809, är en av de artrikaste flugfamiljerna i Sverige. Familjen ingår i den mycket artrika överfamiljen Empidoidea, i vilken det för närvarande finns 764 arter som anses bofasta i Sverige (enligt dyntaxa.se). Stultflugor är oftast metalliskt gröna, men även bruna och gula arter förekommer. Storleken varierar från mycket små till mellanstora arter, med kroppslängder på mellan drygt 1 och 8 mm. Stultflugor utvecklas oftast i olika fuktiga miljöer. Larverna hos de

flesta släktena är rovdjur och lever i fuktig jord eller död ved. För mer information om familjen inklusive tips om bestämningslitteratur hänvisas till Hellqvist m.fl. (2015) och Persson m.fl. (2019).

Med undantag för blomflugorna är nog stultflugorna den flugfamilj som är mest välundersökt i Sverige. Flera checklistor har publicerats sedan mitten av 1800-talet. Den senaste (Persson m.fl. 2019) presenterade en tidsfönsterbaserad landskapskatalog

Figur 1. *Medetera caeruleifacies*, hane, kroppslängd ca 2,5 mm. Notera utseende hos de slanka genitalierna. Foto: S. Hellqvist.

Figure 1. *Medetera caeruleifacies*, male, body length around 2.5 mm. Note the slender genitalia. Photo: S. Hellqvist.

inkluderande 345 arter. Sedan den senaste landskapskatalogen publicerades har ytterligare en art lagts till den svenska checklistan, *Medetera alpicola* Naglis & Negrobov, 2014 (Hansson & Hellqvist 2020). Vi presenterar här ytterligare tre arter som är nya för den svenska faunan, *Medetera caeruleifacies* Naglis & Negrobov, 2014, *Rhaphium brevicorne* Curtis, 1835 och *Sciapus contristans* (Wiedemann, 1817). Vi tar också upp några landskapsfynd av tre ovanliga och rödlistade arter.

Nya arter för Sverige

Medetera caeruleifacies Naglis & Negrobov, 2014

Arten påträffades 2022 på två olika lokaler i Mönsterås kommun i samband med insektsinventeringar med fällor, utförda av länsstyrelsen i Kalmar län. Alla individer är artbestämda av Sven Hellqvist (SH).

Artens biologi och systematik

Medetera är ett artrikt släkte med små, metalliskt gröna styltflugor, åtminstone huvudsakligen

med larvutveckling som predator på barkborrar. De fullbildade flygorna uppehåller sig främst på vertikala ytor, särskilt trädstammar. Nu är 60 arter kända från Sverige och flera av dessa har först nyligen konstaterats förekomma i landet (Persson m. fl. 2019). De olika arterna är relativt snarlika och för säker artbestämning krävs ofta undersökning av hangenitalierna. Som artepitetet antyder utmärks *caeruleifacies* särskilt av blåviolett skinande ansikte, i kombination med mörka antenner, mörka postokularborst, brunaktiga svängkolvar och slanka hangenitalier (se Fig. 1). För artbestämning hänvisas till Naglis & Negrobov (2014, 2016). Uppgifter om artens ekologi saknas. Ett av de här rapporterade fynden gjordes med fönsterfälla på död ek.

Fynddata

SE: Sm, Mönsterås kommun, Finsjöbrännan (RT90: 6337623, 1526799), brandfält, malaisefälla. 18.VII-15.VIII.2022, 1 ♂, leg. länsstyrelsen Kalmar län, coll. SH.; Mönsterås kommun, Emån Askö (RT90: 6336713, 1534401), fönsterfälla på stor död ek. 19.V-20.VI.2022, 1 ♂, leg. länsstyrelsen Kalmar län, coll. SH.

Figur 2. *Rhaphium brevicorne*, hane, kroppslängd 3 mm. Notera antennborstets längd och det vita borstet på bakhöften.
Foto: M. Persson.

Figure 2. *Rhaphium brevicorne*, male, body length 3 mm. Note the long arista and the white seta on the hind coxa. Photo:
M. Persson.

Figur 3. *Sciapus contristans*, hane, kroppslängd 5 mm. Notera den förgrenade ribban M1+2 och de för arten karakteristiska genitalierna. Foto: L. Karlsson.

Figure 3. *Sciapus contristans*, male, body length 5 mm. Note the forked M1+2 vein and the, for the species, characteristic genitalia. Photo: L. Karlsson.

***Rhaphium brevicorne* Curtis, 1835**

Den 22 juli 2022 var Magnus Persson (MP) och Ulf Gärdenfors (UG) på en exkursion på några platser i sydöstra Skåne. En av lokalerna som besöktes var rasbranterna längs stranden i Knäbäckshusen, som ligger strax söder om nationalparken Stenshuvud. Rasbranterna är flera meter höga och gränsar direkt till den populära badstranden. Nederdelen av branterna var ganska fuktiga av framsippande grundvatten. Rasbranterna är delvis vegetationslösa och vid foten av branten håvades en hane av *Rhaphium brevicorne* Curtis, 1835, en art som inte tidigare rapporterats från Sverige. Flera andra intressanta styltflugor påträffades också, t.ex. *Melanostolus melancholicus* (Loew, 1869), *Tachytrechus notatus* (Stannius, 1831), *Rhaphium appendiculatum* Zetterstedt, 1849, *R. caliginosum* Meigen, 1824 och *Sciapus wiedemanni* (Fallén, 1823).

Artens biologi och systematik

Rhaphium brevicorne är en art i *Rhaphium albifrons*-gruppen. Gemensamt för dessa är att det kraftiga borstet dorsalt på bakhöften är vitt (det är svart eller saknas på övriga arter i släktet). I Sverige representeras gruppen nu av fyra arter, *Rhaphium albifrons* Zetterstedt, 1843, *R. albomaculatum* (Becker, 1891), *R. brevicorne* Curtis, 1835 och *R. fissum* Loew, 1850. De två förstnämnda förekommer endast i fjällen (Persson 2022) medan *R. fissum* är spridd i hela landet (Persson m.fl. 2019). *Rhaphium brevicorne* skiljs lätt från de andra svenska arterna i gruppen genom att antennborstet är minst hälften så långt som tredje antennsegmentet medan det hos de andra arterna är kortare, se Fig. 2. En nyckel till gruppen finns publicerad i Negrobov m.fl. (2013).

Arten har inte funnits med i någon cheklista för Sverige, men i Negrobov m.fl. (2013) finns uppgifter om ett fynd i Sverige omnämnt av Becker (1917). Becker beskrev arten *Xiphandrium pectinatum* Becker, 1908 baserat på individer insamlade på Kanarieöarna. Han nämnde även fynd av arten från Libanon, Frankrike och Sverige. Arten *Xiphandrium pectinatum* har sedan synonymiserats med *Rhaphium brevicorne* (se Negrobov m.fl.

2013). För att ta reda på mer om detta eventuella svenska fynd kontaktades Museum für Naturkunde i Berlin, där Beckers samling förvaras. I deras samlingar fanns en hane från Östersund, Jämtland insamlad den 15:e juni, 1898. I Beckers observationsbok fanns noterat "Oestersund in Jämtlande auf moorigen Terrain im Walde; am Bachrande", vilket fritt översatt blir Östersund i Jämtland, längs bäck i fuktig skog. Artbestämningen har verifierats från foton av exemplaret.

Arten har i Europa en sydlig utbredning och är ganska vanlig i södra Europa (Marc Pollet, pers. kom.). Den är också funnen i Nordafrika och Mellanöstern. Inget är känt om ekologin, men det är sannolikt att larven lever som rovdjur i fuktig jord i likhet med närbesläktade arter.

För att undvika framtida missförstånd kan det vara befogat att nämna att det finns ytterligare en art, *Rhaphium pectinatum* (Loew, 1859), som namnmässigt lätt kan förväxlas med *Xiphandrium pectinatum* Becker, 1908. I synnerhet sedan den senare arten också förts till släktet *Rhaphium*. *Rhaphium pectinatum* (Loew, 1859) har tidigare uppgivits som svensk art, men då inga belägg har hittats togs den bort från den svenska listan av Persson m.fl. (2019).

Fynddata

SE: Sk, Simrishamns kommun, Knäbäckshusen, stranden (RT90: 6168527, 1403835), lerig rasbrant mot havet. 28.VIII.2022, 1 ♂, coll. MP.

***Sciapus contristans* (Wiedemann, 1817)**

En hane håvades in av Leif Karlsson (LK) på sin tomt när den satt på ett blad av ett vildväxande körsbärsträd på ca 1 meters höjd vid tomtgränsen mot den gamla banvallen i Degeberga, Skåne. Tomten är en naturtomt som ligger i en sluttning mot sydöst i närheten av naturreservatet Degeberga backar. Tomten är artrik och härifrån har även de första exemplaren i Sverige av parasitflugorna *Phasia aurigera* Egger, 1860 och *Erythrocerca nigripes* (Robineau-Desvoidy, 1830) rapporterats.

Artens biologi och systematik

Taxonomin för artgruppen där *Sciapus contristans* ingår genomgick en revision 1990

Figur 4. *Hercostomus chetifer*, hane, kroppslängd 3,5 mm. Notera de modifierade framtarserna. Foto J. Ennerfelt.

Figure 4. *Hercostomus chetifer*, male, body length 3.5 mm. Note the modified fore tarsus. Photo J. Ennerfelt.

(Meuffels & Grootaert 1990). Tidigare hade namnet *contristans* använts för ett flertal andra arter och den fanns således med på gamla checklistor. Trots att arten klart definierades 1990 och att det då konstaterades att inga fynd fanns från Sverige dröjde det ända till 2019 innan den togs bort från den svenska listan (Persson m.fl. 2019). Sedan dröjde det alltså bara tre år innan arten faktiskt hittades för första gången i landet.

Släktet *Sciapus* kännetecknas av att ribban M1+2 är förgrenad (se Fig. 3). Även hos vissa *Dolichopus*-arter är denna ribba delad, men då är den undre delen mycket kort. För en bestämningsnyckel se Meuffels & Grootaert (1990). Arten är utbredd över stora delar av centrala och södra Europa. Enligt Meuffels & Grootaert (1990) har den påträffats främst i inlandet i trädgårdar i sandiga regioner (vilket överensstämmer väl med det svenska fyndet presenterat i denna artikel) och längs bäckar.

Fynddata

SE: Sk, Kristianstads kommun, Degeberga (RT90: 6191342, 1392117), trädgård. 27.VI.2022, 1 ♂, coll. LK.

Nya landskapsfynd av rödlistade arter

Hercostomus chetifer (Walker, 1849) NT

Ny för Västergötland. I Sverige är arten tidigare funnen på fuktiga klippväggar och fuktig mark i ädellövskog i nordvästra Skåne mellan 1925 och 1981. En hane insamlades av Johan Ennerfelt (JE) vid en sommarstuga på Brännö i Göteborgs södra skärgård. Individerna i fråga hade förrirat sig in i en inglasad veranda. Omgivningarna domineras av trädgårdar, hållmarksljunghed och mindre dungar med triviallövskog. Biotopen vid fyndplatsen skiljer sig alltså markant från de skånska lokalernas. En viktig karaktär för att identifiera arten är hanens modifierade framtarsar där segment 1–2 är långa och tunna medan segment 3–5 är tillplattade, 3:e och 4:e segmenten är svarta och det 5:e tarssegmentet är vitt (se Fig. 4). Fyndet är intressant då det ligger mellan de kända förekomstområdena i Norden (Kullaberg och Oslofjorden).

Fynddata

SE: Vg, Göteborgs kommun, Brännö (RT90: 6399098, 1259650), trädgård, 24.VI.2022, 1 ♂, coll. JE.

Medetera tenuicauda Loew, 1857 NT

Ny för Halland. Arten är tidigare funnen i Sverige vid fem tillfällen, i Skåne 1914, 1927 och 1928, Öland 1916 och Gotland 1942. Dess biotop är rörlig sand, t.ex flygsandfält och liknande. Alla fynd i Sverige är kustnära. En hane håvades in över bar sand vid strandheden strax norr om Bua, Halland.

Fynddata

SE: Ha, Varbergs kommun, N Bua (RT90: 6352765, 1277952), strandhed på bar sand. 29.VI.2022, 1 ♂, coll. MP.

Tachytrechus ocior Loew, 1869 DD

Ny för Dalarna. En sällsynt art med mycket få dokumenterade fynd i landet. Ringdahl anmälde arten som ny för Sverige efter fynd från Gotland (Ringdal 1928). Hellqvist m.fl. (2015) rapporterade fynd från Skåne. I artportalen finns även fynd från Gotland 2021.

Med tanke på den hittills kända utbredningen av arten var det förvånande att hitta den i södra Dalarna. Fyndet gjordes längs Skördrisån, strax SO där ån korsar E45. Fem hanar håvades in precis i kanten av en myrmark längs den sandig åstranden.

Fynddata

SE: Dr, Malung-Sälens kommun, Skördrisån, S E45 (RT90: 6718174, 1376213), Sandig åkant / myrmark. 30.VI.2022, 5 ♂♂, coll. MP.

Diskussion

Med de tre nya arterna presenterade i denna artikel har nu totalt 349 arter styltflugor påträffats i Sverige.

M. caeruleifacies beskrevs på material från Schweiz (Naglis & Negrobov 2014) och har därefter även rapporterats från Tjeckien (Naglis m. fl. 2016). Vid beskrivningen förmodades att tidigare uppgifter från Centraleuropa om den

från Japan beskrivna *M. takagii* Negrobov, 1970 avsåg denna art. *Medetera takagii* togs med i den svenska styltflugerekatalogen (Persson m. fl. 2019) från 11 provinser (Sk – Ly) baserat på material från det svenska malaisefällepprojektet (SMTP), artbestämt av Marc Pollet 2013. Dessa artbestämningar gjordes dock innan *M. caeruleifacies* beskrevs. SMTP-materialet av *M. takagii* bör därför kontrolleras på nytt utifrån möjligheten att det i stället kan röra sig om *M. caeruleifacies*.

Sciapus contristans är funnen på en till synes lämplig lokal och det är sannolikt att arten är bofast i Sverige. Den är funnen i Skåne, där flera av våra största dipterologer levt och verkat sedan första halvan av 1800-talet, Carl Fredrik Fallén (1764 – 1830), Johan Wilhelm Zetterstedt (1785–1874), Oscar Ringdahl (1885–1966) och Hugo Andersson (1927–2008). Det förefaller osannolikt att arten har kunnat undgå upptäckt under hela denna tid och därför tror vi att den är nyinvandrad. Eftersom arten förekommer på varma och sandiga lokaler i Centraleuropa är det sannolikt att den gynnats av den högre medeltemperaturen.

När det gäller *Rhaphium brevicorne* skulle vi kommit fram till samma slutsats om vi inte under arbetet med artikeln hade funnit ett 125 år gammalt fynd från Jämtland. Fyndet från Jämtland känns underligt för denna art med en i huvudsak sydlig utbredning. Det finns förstås en möjlighet att Becker blandat samman insamlade individer från olika lokaler, men det känns långsökt med tanke på att han hade ett individuellt referensnummer för varje djur och att hans originalanteckningar med fyndinformation och referensnummer finns bevarade. Fyndet av *Tachytrechus ocior* presenterat i denna artikel visar att styltflugornas utbredning ibland kan överraska. Möjligen har arten förekommit sällsynt i landet under lång tid utan att bli upptäckt. Framtiden får utvisa om vi får mer information om artens utbredning och kan dra andra slutsatser om invandringshistoriken.

Hercostomus chetifer och *Medetera tenuicauda* är ovanliga arter med få historiska fynd. De nya landskapsfynden presenterade i denna artikel kompletterar tidigare fynd och har gett värdefull information om utbredningen av

dessa arter. Båda dessa arter bör eftersökas på lämpliga lokaler längs västkusten för att få än mer kunskap om utbredningen.

Tack

Tack till Jenny Pohl och kollegor vid Museum für Naturkunde, Berlin, för foton av *Rhaphium brevicorne* och Beckers anteckningar angående fyndet. Tack även till granskarna vars kommentarer förbättrade läsbarheten av artikeln.

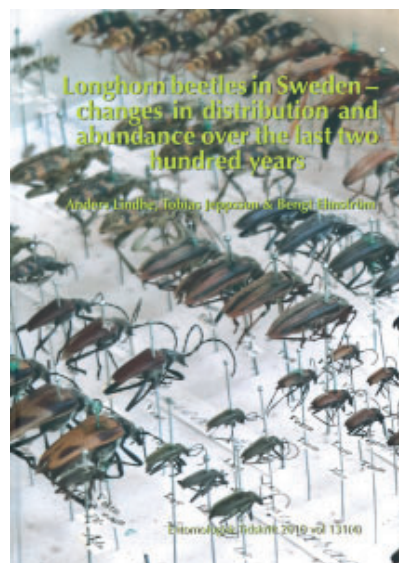
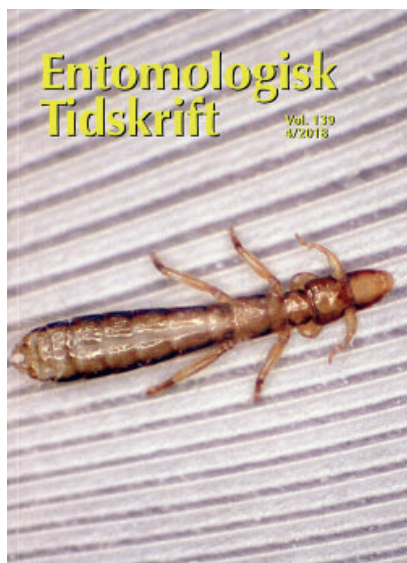
Litteratur

- Becker, T. 1917. Dipterologische Studien. Dolichopodidae. A. Paläarktische Region. Erster Teil. – Nova Acta Academia Caesar Leopold Carolensis 103: 203–315.
- Hansson, J. & Hellqvist, S. 2020. Flugor i Hallfallsmosseområdet, Västmanland. – Inocellia 2020 (1): 8–20.
- Hellqvist, S., Ericson, N. & Persson, M. 2015. Intressanta fynd i Sverige av dansflugor, styltflugor och närstående familjer (Diptera: Empidoidea). – Entomologisk Tidskrift 136(1–2): 17–32.
- Meuffels, H.J.G. & Grootaert, P. 1990. The identity of *Sciapus contristans* (Wiedemann, 1817) (Diptera: Dolichopodidae), and a revision of the species group of its relatives. – Bulletin de l'Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique 60: 161–178.
- Naglis, S. & Negrobov, O.P. 2014. New species and new records of *Medetera* (Diptera, Dolichopodidae) from Switzerland. – Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft, 87:229-245.
- Naglis, S. & Negrobov, O.P. 2016. Palearctic species of the genus *Medetera* (Diptera: Dolichopodidae). – Zoosystematica Rossica 25: 333–379
- Naglis, S., Barták, M. & Kubík, Š. 2016. Dolichopodidae (Diptera) of Vráž nr. Písek (Czech Republic). In: Kubík, Š. & Barták, M. (Eds.), 8th Workshop on biodiversity, Jevany 13 July 2016. – Česká zemědělská univerzita, Praha, pp. 87–93.
- Negrobov, O.P., Grichanov, I.Ya. & Selivanova, O.V. 2013. Palearctic species of the *Rhaphium albifrons* group (Diptera, Dolichopodidae). – Euroasian Entomological Journal 12(6): 601–606.
- Persson, M. 2022. Styltflugor i Sveriges fjällvärld (Diptera, Dolichopodidae). – Entomologisk Tidskrift 143(1–2): 81–92.

Persson, M., Pollet, M., Struwe, I. & Hedström, L. 2019. A revised checklist and time window based province catalogue of the long-legged flies (Diptera: Dolichopodidae) of Sweden, with six new synonymies in *Dolichopus* Latreille, 1796. – *Entomologisk Tidskrift* 140(1): 27–57.

Ringdahl, O. 1928. Förteckning över de i Sverige hittills iaktagna arterna av familjen Dolichopodidae (Diptera). – *Entomologisk Tidskrift* 49: 179–201.

Beställ specialnummer av Entomologisk Tidskrift

Checklist and key to the lice (Insecta: Phthiraptera) of Sweden. Författare: Daniel R. Gustafsson, Emily Diblasi, Urban Olsson, Tomas Najer, Oldrich Sychra & Sarah E. Bush. – *Entomologisk Tidskrift* 131 (4). Priser: Sverige 200 kr, resten av Norden 250 kr, resten av världen 290 kr (inkl. porto).

Longhorn beetles in Sweden – changes in distribution and abundance over the last two hundred years. Författare: Anders Lindhe, Tobias Jeppsson & Bengt Ehnström. – *Entomologisk Tidskrift* 139 (4). 270 pages. Pris: 250 kr (exkl. porto).

Båda numren är huvudsakligen på engelska.
För att beställa skicka e-post till pren@sef.nu eller ring 018 – 67 28 76.